

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

Nezaměstnanost v okrese Most - vývoj a příčiny

Petra Polcarová

© 2015 ČZU v Praze

Nezaměstnanost v okrese Most - vývoj a příčiny

Unemployment in the district Most - development and causes

Souhrn

Diplomová práce "Nezaměstnanost v okrese Most - vývoj a příčiny" se soustředí, jak už název sám napovídá, na zhodnocení trhu práce ve městě Most a jeho blízkém okolí, tedy v regionu se soustředěnou podporou státu. Otázka nezaměstnanosti je v této lokalitě velice diskutovaná řadu let a to od doby, kdy začala upadat těžba hnědého uhlí. Tato diplomová práce je standardně rozdělena do dvou stěžejních částí. První z nich je přehled řešené problematiky. V této části je stručně charakterizován okres Most, trh práce a měření a typy nezaměstnanosti, včetně přiblížení podstaty politiky zaměstnanosti státu. Druhá, analytická část, je zaměřena na konkrétní fakta o trhu práce v okrese. Hodnotí a porovnává vývoj nezaměstnanosti v období tří let a vzhledem k cíli této práce vymezuje příčiny vysokého podílu nezaměstnaných. Ke splnění tohoto cíle a zodpovězení hypotézy je vytvořeno výzkumné šetření u významných zaměstnavatelů v okrese Most a blízkém okolí. Jeho splnění je, společně s vývojem a příčinami nezaměstnanosti, zhodnoceno v závěru.

Klíčová slova: okres, zaměstnanost, nezaměstnanost, trh práce, pracovní místo, uchazeč, nabídka práce, poptávka po práci, investor, vzdělání, úřad práce, hnědouhelné doly

Cíl práce

Cílem této práce je charakterizovat nezaměstnanost v okrese Most, vymezit a přiblížit vývoj nezaměstnanosti v okrese Most za období let 2011 - 2013 a odpovědět na stanovenou hypotézu příčin nezaměstnanosti v tomto okrese. Vlastní hypotéza je stanovena z pohledu na strukturu vzdělání uchazečů o zaměstnání a zní: Nezaměstnanost v okrese Most je strukturálním problémem. To znamená, že vzdělanostní struktura obyvatel Mostecka neodpovídá poptávce zaměstnavatelů po odbornosti pracovní síly, což znamená, že si lidé na Mostecku vybírají špatné studijní obory, v rámci kterých pak nemají na trhu práce tohoto regionu uplatnění. K zodpovězení této hypotézy jsou stanoveny další cíle související s vypracováním analytické části. Sem patří všeobecná analýza vývoje podílu nezaměstnaných osob, počet volných pracovních míst na jednu osobu a struktura jejich vzdělání. Jelikož se vzdělanostní struktura evidovaných uchazečů o zaměstnání dle oborů jejich vzdělání sleduje pouze u absolventů, je tato část zacílena právě na absolventy a jejich volbu povolání. V rámci zhodnocení aktivní politiky zaměstnanosti, které je v tomto strukturálně postiženém regionu věnována značná pozornost, je cílem popsat, jaké projekty jsou ke zvyšování zaměstnanosti využívány a v rámci rekvalifikačních kurzů také zhodnotit, jakou má úspěšnost nejen u zmiňovaných absolventů.

Metodika

Využívanou metodou zpracování přehledu řešené problematiky je studium odborné literatury, výběr vhodných literárních a internetových pramenů na základě jejich odbornosti, validity a reliability. K tomu, aby bylo možné dojít k odpovídajícím závěrům je využívána metoda sběru sekundárních dat dostupných veřejně na internetových stránkách Českého statistického úřadu nebo na internetových stránkách portálu Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. V neposlední řadě je velké množství informací získáváno formou ústního sdělení zaměstnanců Úřadu práce v Mostě a zpracováním interních dokumentů jimi poskytnutých. Údaje ČSÚ jsou využívány především k získání časových řad a informací o změnách při určování míry nezaměstnanosti či klasifikace předmětu podnikání rozhodujících zaměstnavatelů v okrese. Studium zpráv Krajského úřadu Ústeckého kraje je vyhodnocována situace přímo v okrese Most. Využitím statistických údajů v těchto zprávách je hodnocen vývoj nezaměstnanosti a vzdělanostní struktura evidovaných uchazečů, z hlediska oboru vzdělání jsou hodnoceny statistiky

absolventů. Metodou výzkumného šetření je analýza požadavků významných zaměstnavatelů, tedy sběr primárních dat, za využití zacílených rozhovorů s představiteli personálních oddělení jednotlivých firem, kteří byli ochotni vyjádřit se a informace poskytnout.

Zhodnocení výsledků

Kvalifikace je v okrese Most klíčovým problémem vysoké míry nezaměstnanosti. S ohledem na cíle této diplomové práce byla vytvořena hypotéza, že nezaměstnanost je v tomto okrese strukturálním problémem z hlediska neodpovídající profesní kvalifikace uchazečů o zaměstnání. Tato hypotéza byla celkovou analýzou statistických informací a vytvořením průzkumného šetření mezi zaměstnavateli v okresu potvrzena. Bylo totiž zjištěno, že nejvíce uchazečů o zaměstnání je zařazeno do klasifikační tř. 9 - pomocní a nekvalifikovaní pracovníci, nebo do tř. 5 - pracovníci ve službách a prodeji. Mezi absolventy jsou nejatraktivnější studijní obory zaměřené na ekonomii, obchod, administrativní činnosti a obory z oblasti hotelnictví a turismu, včetně učňovských oborů kuchař a číšník, což je podle průzkumu výsledek zájmu o obor, ale také většinou domněnky snadného uplatnění se na trhu práce. V ekonomických oborech ale míra nezaměstnanosti absolventů nabývá nadprůměrných hodnot. To je způsobeno právě nadprodukcí těchto absolventů. U oborů gastronomie, hotelnictví a turismu jsou hodnoty nezaměstnanosti také nadprůměrné a problém s uplatněním v tomto oboru mají oproti absolventům maturitních a vyšších odborných škol spíše učni.

Z výzkumného šetření však vyplynulo, že v okrese Most je mezi zaměstnavateli největší zájem o zaměstnance klasifikační tř. 7 - řemeslníci a opraváři, konkrétněji o uchazeče kvalifikované v oborech průmyslových a strojních nebo stavebních jako jsou strojvedoucí, elektrikář, stavební a strojní technik, strojní inženýr. Jelikož okres Most je oblastí těžebního a chemického průmyslu, dalšími požadovanými kvalifikacemi, a přitom nedostatečně zastoupenými mezi uchazeči, jsou horník, měřič a vysokoškolsky vzdělaný chemik.

I přesto, že jsou někteří uchazeči kvalifikováni v požadovaných oborech, počet volných pracovních míst je oproti počtu těchto uchazečů zoufale nízký a to je další podstatnou příčinou vysoké míry nezaměstnanosti v okrese Most. Předpoklad strukturální nezaměstnanosti je správný a původní, není však jedinou příčinou. To je zřejmé ze

statistických údajů říkajících, že je v roce 2013 na 10 724 uchazečů o zaměstnání evidovaných na Úřadu práce v Mostě, pouze 416 volných pracovních míst. To znamená, že na jedno pracovní místo se hlásí 25,8 uchazečů. V případě požadované profesní třídy 7 - řemeslníci a opraváři je v roce 2013 na ÚP hlášeno 1 402 uchazečů a 105 volných pracovních míst.

Doporučení

Tato diplomová práce by měla pomoci žákům základních škol, budoucím absolventům, kteří nemají dostatečnou představu o situaci na trhu práce v okrese, ve kterém žijí, a ve kterém je předpoklad jejich budoucího uplatňování se. Přehled významných zaměstnavatelů a investorů, společně s výzkumným šetřením jejich požadavků, jim pomůže lépe se rozhodnout, který studijní obor si vybrat a čemu se v budoucnu věnovat, aby se vyvarovali hrozbě evidence na Úřadu práce, které postupem času vede k vyloučení ze společnosti a hlavně je pro čerstvého absolventa velmi demotivující. Problém špatné volby povolání u žáků základních škol je způsoben nedostatečným poradenstvím o situaci na trhu práce a požadavků na kompetence od zaměstnavatelů. Doporučila bych investovat více času, úsilí a peněz do spolupráce Úřadu práce se školami a hlavně tedy žáky osmých a devátých ročníků základních škol, kteří stojí před rozhodnutím, kterou profesí v budoucím životě zastávat. Pokud se tato oblast poradenství do budoucna nezmění, bude ohrožena generační výměna a zajištění kvalifikované pracovní síly pro místní trh práce. Zároveň je nutné vytvořit s potenciálními zaměstnavateli více dohod o praxích pro odborné školy a zavést povinnou praxi během studia v dostatečném časovém rozsahu. Nezávazně na to, by se školy měly zaměřit na výchovu jednotlivých kompetencí nad rámec studijního zaměření, které podle průzkumů zaměstnavatelé požadují. V největší míře se jedná o schopnost a ochotu nést zodpovědnost, schopnost rozhodovat se, řešit problém, jednat s lidmi, komunikovat, prezentovat sebe a svůj názor a samozřejmě i znalost více jak jednoho cizího jazyka.

K regulaci problému nezaměstnanosti bych doporučila poskytovat ještě více rekvalifikací, než je tomu dosud. V roce 2013 bylo do rekvalifikací zahrnuto 310 osob všech věkových kategorií. Navrhla bych vytvořit odborné kurzy pro absolventy s nevyhovujícím vzděláním tak, aby i absolvent obchodní akademie byl v budoucnu schopen postavit se například k pozici měřiče. Zejména pro starší osoby je třeba vytvořit

jazykové a počítačové kurzy, umožnit jim práci ve zkráceném pracovním úvazku a udržovat je stále v procesu komunikace a kontaktu s okolím a mladšími věkovými skupinami, aby neztráceli přehled o dění. Protože mnoho výborných kurzů je nejen seniorům poskytováno například v prostorách Městské knihovny Most, ale málo kdo o nich ví, v neposlední řadě bych ráda doporučila Úřadu práce zlepšit informovanost o možnostech osobního rozvoje a to nejen z hlediska rekvalifikačních kurzů. Také v podobě informací o možnostech nástavbového a dálkového studia středních odborných škol, které mohou uchazeči začít studovat i v pozdějším věku.

Pobízení příchodu nových investorů do okresu Most je podle mého názoru dostatečně zastoupeno, ale i tak je stále třeba dále rozvíjet infrastrukturu, která je pro mnoho investorů klíčová, a umožňovat pracovní síle schopnost mobility. Možná bych se postavila i za zavedení povinnosti zaměstnavatelů poskytovat svým zaměstnancům příspěvek na dopravu běžně v měsíční mzdě. Mohlo by tak dojít ke zlepšení ohledně problému dojíždění za prací vůbec, jelikož by se o tuto částku zvýšila měsíční mzda za výkon dané pozice.

Mé poslední doporučení se opět obrací ke vzdělání všech evidovaných uchazečů, jak těch se základním vzděláním, absolventů s nevyhovující kvalifikací, ale i osobám starším. Navrhuji, aby investoři, kteří plánují podnikat v okolí okresu Most, v současné době se jedná hlavně o průmyslové zóny, společně se záměrem podnikatelské činnosti a předpokládaným počtem vytvořených pracovních míst, informovali Úřad práce i o tom, jaké přesné požadavky na vzdělání budou na uchazeče mít. V takovém případě by se mohl Úřad práce zaměřit na poskytování zacílených a účelných rekvalifikací, klidně i časově náročnějších, a připravit tak nevzdělané a špatně kvalifikované nezaměstnané na případnou budoucí spolupráci. Stejně tak jako by se měli školy soustředit na rozvoj všeobecných předpokladů, tak i tyto kurzy by výchovu v tomto směru měly zahrnovat, neboť nevzdělanost jde ruku v ruce s neschopností komunikovat, nést zodpovědnost nebo schopnost řešit problém.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

- BENEŠ, EDVARD D. A KOL. *Mostecko - Regionální vlastivěda*. 1. vydání, Most: Nakladatelství Hněvín, 2004, 144 s. ISBN 80-86654-10-9
- FARSKÝ, M., ZAHÁLKA, J., VRÁBLÍK, P., BERÁNEK, K., JIRÁSEK, P. *Socioekonomická analýza a prognóza Podkrušnohoří*. 1. vydání, Ústí nad Labem: FŽP UJEP, 2010, 155 s. ISBN 978-80-7414-344-1
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Mostecko - Minulost a současnost*. Most, Mostecká uhelná společnost, a.s., 2001.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 2. vydání, Praha: Sociologické nakladatelství, 1998, 172 s. ISBN 80-901424-9-4
- ŽÁČEK, I. *Třicet let: fakta a argumenty o rozvoji Severočeského kraje*. Ústí nad Labem: Socialistická akademie 1977, 1975, 145 s.

Internetové zdroje

- Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce: Důležitost kompetencí podle zaměstnavatelů*. [online]. 2014. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/4-1-01/Dulezitest-kompetenci-podle-zamestnavatele/26?Oblast=1&vs=2&s=-999¶mName=vs>
- Integrovaný portál MPSV: Statistiky nezaměstnanosti*. [online]. 2014. [cit. 2014-12-15]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/mes>
- Integrovaný portál MPSV: Pololetní statistiky absolventů škol a mladistvých v evidenci ÚP*. [online]. 2014. [cit. 2015-03-06]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/abs/polo>

Ústní a písemná sdělení

- RIEGEROVÁ, J.: Písemná sdělení. ÚP v Mostě. 30. ledna 2015
- ŠTEFÁNEK, V. Ústní a písemná sdělení. Vršanská uhelná a.s. 13. února 2015.